

Handleiding Houdbaarheidstest 2021

Versie : Houdbaarheidstest gemeentefinanciën 2021
Auteur : J. van der Lei
Foto omslag : J. van der Lei
Organisatie : Vereniging van Nederlandse Gemeenten

§ 1. Inleiding

Deze handleiding hoort bij de *Houdbaarheidstest gemeentefinanciën* (versie maart 2021). De *Houdbaarheidstest gemeentefinanciën* zelf is te vinden op de website van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en vandaar samen met deze handleiding te downloaden¹. De handleiding bevat in paragraaf 2 een korte uitleg over de houdbaarheidstest en de aandachtsgebieden voor houdbare gemeentefinanciën. Erna volgt in paragraaf 3 een invulinstructie voor de houdbaarheidstest. Paragraaf 4 geeft een korte beschrijving van de financiële kengetallen van de test en de bijbehorende signaalwaarden voor het meten van de financiële conditie van een gemeente.

Ten opzichte van de versie van vorig jaar heeft de houdbaarheidstest een aantal wijzigingen ondergaan. De uitkomsten voor de financiële conditie en de bijbehorende kengetallen zijn verhuisd naar een apart blad, wat de leesbaarheid van de uitkomsten sterk bevordert. Daarbij is de indeling van de kengetallen aangepast door deze te rangschikken onder de vier thema's *vermogenspositie*, *exploitatie*, *voorzieningenniveau* en *weerbaarheid*. Drie kengetallen zijn daarbij aangepast. Het kengetal *kortgeldratio* is vervangen door het kengetal *kasgeldratio* dat ook wordt gebruikt voor de kasgeldlimiet van de Wet fido. Het kengetal *hoge oplopende schuld* is vervallen. In plaats daarvan meet het kengetal *exploitatieresultaat* nu het exploitatieresultaat in het lopende jaar en wordt dit oordeel aangevuld met een oordeel over het *aantal negatieve exploitatieresultaten in drie jaar* om het structurele exploitatieresultaat te vangen. Tot slot kan voortaan ook handmatig de hoogte van de toekomstige groei van de inkomsten en uitgaven, zoals de inflatie en rente, in de test worden ingegeven.

De houdbaarheidstest gemeentefinanciën is in de eerste plaats een stresstest. De houdbaarheidstest meet de structurele ombuigingen op de exploitatie die bij een (gestandaardiseerd) slechtweerscenario minimaal nodig zijn voor houdbare gemeentefinanciën. Voor dit slechtweer-scenario zijn de gevolgen van de Grote Recessie 2008-2014 voor de gemeentefinanciën van Nederland het uitgangspunt. In afwijking daarvan gaat het slechtweer-scenario uit van een stijging van de rente op schulden met 3 procentpunten. Voor het in beeld brengen van de omvang van de ombuigingsopgaaf wordt het financiële kengetal de *houdbaarheidsquote* gebruikt. Daarmee kunnen de ombuigingsopgaven van gemeenten onderling worden vergeleken.

Naast de stresstest maakt de test een diagnose van de huidige financiële conditie van een gemeente. Daarvoor berekent de test de uitkomsten van negen aanvullende financiële kengetallen. Deze negen kengetallen belichten de aandachtsgebieden die de toekomstige begrotingsruimte van Nederlandse gemeenten in sterke mate beïnvloeden. Met de totale set kengetallen en bijbehorende signaalwaarden wordt de uitkomst van de *financiële conditie index* bepaald. Met deze index wordt een algeheel oordeel over de houdbaarheid van de gemeentefinanciën geveld. Als de financiële conditie goed is, kan een gemeente tegenslagen zonder onoverkomelijke problemen financieel opvangen.

Met de houdbaarheidstest kunnen ook simulaties voor de gemeentelijke begrotingspolitiek worden gemaakt. Op de stand handmatig wordt het slechtweer-scenario uitgezet en kunnen verschillende scenario's met een tijdhorizon van tien jaar voor de gemeente in beeld worden gebracht. Bij een gewenste financiële vermogenspositie op de middellange termijn kan de financiële begrotingsruimte worden bepaald.

¹) <https://vng.nl/rubrieken/onderwerpen/financiele-conditie-gemeenten-en-kapitaalmarkt>

Het niveau van de investeringen in de test kan daarvoor apart worden bijgesteld. Bij een gegeven ruimte voor investeringen berekent het model dan de maximaal aanwezige ruimte voor de exploitatie-uitgaven. Omgekeerd kan het model bij een gegeven ruimte voor de exploitatie-uitgaven ook de maximaal aanwezige ruimte voor investeringen berekenen.

§ 2. Korte beschrijving van de methodiek van de houdbaarheidstest gemeentefinanciën

Het houdbaarheidstekort

De houdbaarheidstest gemeentefinanciën is een kasstroommodel. Het hart van dit kasstroommodel wordt gevormd door de zogenaamde schuldaccumulatievergelijking in baten en lasten². Het model maakt daarmee een schatting van de toekomstige kasstromen. De kasstroom wordt daarbij gemeten als de mutatie van het financieel vermogen in een jaar. Dat is hetzelfde als de mutatie van de netto-schuld.

De methodiek van de test om het houdbaarheidstekort te bepalen is gebaseerd op het leerstuk houdbare overheidsschuld uit de economische literatuur. Dit leerstuk wordt wereldwijd door overheden van landen en staten toegepast. Het Internationaal Monetair Fonds en de Wereldbank passen dergelijke testen toe om te bepalen hoe groot de structurele ombuigingsopgaaf van een overheid met financiële stress bedraagt en of daar eventueel saneringssteun bij nodig is. Het leerstuk is ook de naamgever van onze nationale Wet houdbare overheidsfinanciën.

Omdat gemeenten een soort van landjes binnen nationale staten zijn, is het concept goed bruikbaar voor gemeenten. Kortom, de houdbaarheid van gemeenteschuld kan net als bij landen en staten worden gemeten met een berekening van de toekomstige schuldevolutie op basis van kasstromen. De financiële conditie van een gemeente kan met deze methode worden gevangen in één financieel kengetal over het zogenaamde houdbaarheidstekort. De architectuur van de houdbaarheidstest gemeentefinanciën is daarvoor speciaal toegesneden op de situatie van de Nederlandse gemeenten.

Het rekenmodel houdbare gemeentefinanciën berekent de toekomstige financieringsstromen (cashflow) van een gemeente bij ongewijzigd beleid en laat daar vervolgens een slechtweerscenario op los. Op basis van de eindbalans van het boekjaar 2020 en de begrote inkomsten en uitgaven uit de begroting 2021 voorspelt het model het verloop van de netto schuld als aandeel van de inkomsten. Bij die voorspelling houdt de test rekening met de invloed van demografische, sociale en economische variabelen zoals inflatie, economische groei en de bevolkingsgroei op de ontwikkeling van de toekomstige inkomsten en uitgaven. Daardoor houdt de test ook rekening met een eventueel structureel financieringstekort als begrotingsruimte. Op dit toekomstige verloop van de netto schuldquote (= netto schuld uitgedrukt als procentueel aandeel van de baten voor mutatie van de reserves) wordt vervolgens het slechtweerscenario ingeboekt. Belangrijk voor dit jaar is wel dat de test wordt ingevuld met de baten en lasten 2021 geschoond voor de tijdelijke effecten corona. Die verstoren anders het meerjarig beeld.

²) Voor een uitgebreide uitleg van de schuldaccumulatievergelijking in baten en lasten en het kasstroommodel kunnen de hoofdstukken 5 en 6 van het boek *Houdbare gemeentefinanciën. Het bewaken van de financiële conditie in Nederland* (Van der Lei, J., 2019) worden geraadpleegd.

Bij het slechtweer-scenario worden de toekomstige inkomsten verlaagd, de toekomstige uitgaven verhoogd, de rente op nieuwe leningen verhoogd, en de uitgezette leningen afgewaardeerd. Ook wordt een val aan inkomsten uit de grondexploitatie ingeboekt. Hierdoor loopt de netto schuldquote in het rekenmodel op.

De gemeentelijke organisatie reageert vervolgens op die tegenvallers met ombuigingen. Maar de mogelijkheden voor ombuigingen door een gemeente zijn vanwege verschillende redenen begrensd. De belastingen kunnen maar beperkt worden verhoogd en op bijvoorbeeld rentelasten en afschrijvingslasten kan niet worden omgebogen. Met het model kan vervolgens de benodigde structurele ombuiging op de exploitatie voor een houdbare gemeenteschuld in kaart worden gebracht. Met de ombuigingen keert de gemeente op de middellange termijn het oplopen van de netto schuldquote.

Door met de houdbaarheidstest de omvang van de structurele ombuigingen te bepalen, waarbij de netto schuldquote niet meer oploopt, wordt de weerbaarheid van de gemeente bij een slechtweer-scenario in beeld gebracht.

De houdbaarheidstest kijkt dus hoeveel een gemeente bij een fictief slechtweer-scenario structureel op de baten en lasten moet ombuigen om het oplopen van de netto schuldquote te keren. Een alsmaar oplopende (netto) schuldquote wordt in de economische literatuur gezien als het teken voor een op (middellange) termijn onhoudbare financiële situatie. Bij een licht dalende netto schuldquote is sprake van een houdbare gemeenteschuld. De huidige schuld en de toekomstig verschuldigde rente kunnen in dat geval geheel uit de toekomstige kasstroom van de exploitatie en de investeringen inclusief grondexploitatie worden terugbetaald. Het model veronderstelt hierbij, dat de gemeente zijn publieke investeringen op een gezond peil handhaaft en de belastingen niet verder verhoogd dan een aanvaardbaar niveau.

Het bedrag aan structurele ombuigingen dat nodig is om de netto schuldquote te stabiliseren, wordt het houdbaarheidstekort genoemd. Hoe lager het houdbaarheidstekort bij het fictieve slechtweer scenario is, des te weerbaarder de gemeentefinanciën zijn. Het houdbaarheidstekort uitgedrukt in procenten van de uitgaven waarop ombuigingen mogelijk zijn, wordt de *houdbaarheidsquote* genoemd. Bij een gestandaardiseerd slechtweer-scenario kan met de uitkomst voor *houdbaarheidsquote* de weerbaarheid met andere gemeenten worden vergeleken.

De financiële conditie index

De uitkomst van de *houdbaarheidsquote* geeft niet onder alle economische omstandigheden een volledig oordeel over de houdbaarheid van de gemeentefinanciën. De economische literatuur voorspelt namelijk dat bij een rente lager dan de trendmatige groei van de inkomsten een hogere schuld leidt tot een betere weerbaarheid. Dit is vooral het geval als de rente in de achterliggende periode sterk is gedaald. Bij herfinanciering van de oude leningen dalen dan de rentelasten wat een deel van de benodigde ombuigingen opvangt. Bij een rente lager dan de trendmatige groei van de inkomsten is daarnaast het structureel financieringstekort hoger dan de bijbehorende rentelasten van de schuld, zodat een hogere schuld juist meer ruimte voor netto lasten aan publieke voorzieningen schept en daarmee dus ook een deel van de ombuigingen opvangt.

De rente is al een aantal jaren zeer laag, terwijl er de afgelopen jaren sprake was van een behoorlijke groei van de inkomsten. Uit berekeningen van de houdbaarheidstekorten van Nederlandse gemeenten en de hoogte van de schulden van bijvoorbeeld het jaar 2017 blijkt dan ook dat bij gemeenten met hogere schulden inderdaad sprake is van een betere uitkomst voor de *houdbaarheidsquote* en er dus sprake is van een betere weerbaarheid. Om deze reden is de houdbaarheidstest uitgebreid met een *financiële conditie index*. Deze index kijkt breder naar de houdbaarheid van de gemeentefinanciën door aanvullend ook een oordeel over de actuele hoogte van de schuld, de actuele exploitatieresultaten, de actuele belastingdruk, de actuele hoogte van de investeringen en de actuele hoogte van de lopende uitgaven te vellen. Voor die oordelen wordt juist uitgegaan van prudente of aanvaardbare niveaus.

De *financiële conditie index* wordt bepaald aan de hand van de uitkomsten van een gemeente op tien financiële kengetallen. Deze kengetallen zijn daarbij gerangschikt naar de thema's *vermogenspositie*, *exploitatie*, *voorzieningenniveau* en *weerbaarheid*. De tien kengetallen belichten elk één van de aandachtsgebieden van de financiële structuur die in hoge mate de toekomstige begrotingsruimte bepalen. De aandachtsgebieden van de financiële structuur waar de financiële kengetallen van de *financiële conditie index* licht op schijnen, zijn:

Vermogenspositie

1. Druk van de schuldverplichtingen op de exploitatie (*netto schuldquote*)
2. Hoogte van de effectieve schuld (*effectieve netto schuldquote*)
3. Schuldbelasting van het bezit (*solvabiliteitsratio*)

Exploitatie

4. Mate waarin de uitkomst van de exploitatierekening positief is (*exploitatiereultaat*)
5. Ruimte voor verhoging van de eigen belastinginkomsten (*onbenutte belastingcapaciteit*)
6. Gevoeligheid voor bezuinigingen op Rijksoverdrachten (*afhankelijkheidsratio*)

Voorzieningenniveau

7. Hoogte van de netto lopende uitgaven op de exploitatie (*netto lasten per inwoner*)
8. Hoogte van de investeringsuitgaven (*netto investeringsquote*)

Weerbaarheid

9. Benodigde structurele ombuigingen bij een slechtweer-scenario (*houdbaarheidsquote*)
10. Gevoeligheid op de korte termijn voor renteverhogingen (*kasgeldratio*)

Voor elk aandachtsgebied wordt een financieel kengetal gebruikt (deze staan tussen haken achter de aandachtsgebieden). Voor het signaleren van financiële stress op een aandachtsgebied maakt de index gebruik van signaalwaarden voor elk van deze kengetallen. Als de uitkomst op een kengetal de signaalwaarde overschrijdt, is er potentieel sprake van financiële stress op het desbetreffende aandachtsgebied. Er wordt daarbij gebruik gemaakt van de signalen licht op oranje en licht op rood. De *financiële conditie index* die start op tien wordt bij een kengetal met het licht op oranje met een half punt verlaagd en bij een kengetal met het licht op rood met een vol punt verlaagd.

Bij het overschrijden van de signaalwaarden op een, twee, drie of vier kengetallen heeft een gemeente nog steeds een voldoende financiële conditie. De *financiële conditie index* bedraagt dan respectievelijk negen (zeer goed), acht (goed), zeven (ruim voldoende) en zes (voldoende).

De *financiële conditie index* staat daarmee bijvoorbeeld toe dat een gemeente met een goede financiële vermogenspositie zich exploitatietekorten en hoge investeringen kan veroorloven. De financiële conditie is daarmee niet onder de maat. Er wordt tijdelijk op grote voet geleefd, maar daar is ook eenmalig geld als buffer voor beschikbaar.

Worden echter de signaalwaarden van meer dan vier kengetallen overschreden en staan de lichten daarvan op rood, dan is er sprake van potentieel onhoudbare gemeentefinanciën. De financiële conditie is dan zwak (vijf) of onvoldoende (vier of lager).

Aanvullend op de uitkomst voor de *financiële conditie index* kan op basis van de uitkomsten op de kengetallen een diagnose over de financiële structuur van de gemeente worden geveld. De oordelen over de symptomen (met tussen haken de bijbehorende kengetallen) luiden dan:

1. Hoge schuldendruk (*netto schuldquote*)
2. Hoge schuld (*effectieve netto schuldquote*)
3. Hoge schuldbelasting van het bezit (*solvabiliteitsratio*)
4. Negatief exploitatieresultaat in het lopende jaar (*exploitatie resultaat (in % van inkomsten)*)
5. Structureel negatief exploitatieresultaat (*aantal negatieve exploitatieresultaten in drie jaar tijd*)
6. Hoge afhankelijkheid van overdrachten van het Rijk (*afhankelijkheidsratio*)
7. Hoge belastingtarieven (*onbenutte belastingcapaciteit (in % van inkomsten)*)
8. Hoge of juist lage investeringsuitgaven (*netto investeringsquote*)
9. Hoge of juist lage lopende uitgaven (*netto lasten per inwoner*)
10. Slechte weerbaarheid (*houdbaarheidsquote*)
11. Hoge rentegevoeligheid op de korte termijn (*kasgeldratio*)

In paragraaf 4 is een overzicht opgenomen met de definities en een uitleg van de financiële kengetallen voor het bepalen van de *financiële conditie index*. Daar zijn ook de signaalwaarden voor de kengetallen te vinden.

§ 3. Invulinstructie Houdbaarheidstest gemeentefinanciën versie maart 2021

De houdbaarheidstest gemeentefinanciën is geschreven in Excel en bestaat uit vijf tabbladen. Dit zijn de tabbladen:

- Financiële conditie
- Balansprognose
- Investerings & financiering
- Inkomsten & uitgaven
- Macrogegevens

Op het eerste tabblad *Financiële conditie* kan de gemeentenaam worden geselecteerd. Dit blad bevat verder een overzicht van de uitkomsten voor de *financiële conditie index* en de bijbehorende kengetallen van drie opeenvolgende jaren waaronder als laatste het lopende begrotingsjaar. Ook wordt op dit blad met vier grafieken weergegeven wat de resterende financieringsruimte is, hoe hoog de schuldbelasting van het bezit bedraagt,

of er sprake is van een houdbaarheidstekort of houdbaarheidsoverschot en hoe de schuldevolutie in het lopende begrotingsjaar is opgebouwd. Bij het selecteren van de gemeentenaam linksboven op dit blad worden de andere vier bladen met de meest actuele IV-3 opendata van de jaarrekening 2019 en de begroting 2021 gevuld.

Vervolgens kunnen de invoervelden van de volgende vier tabbladen met actuelere gegevens van de gemeente zelf worden overschreven. Van deze vier tabbladen moeten alleen de witte velden worden ingevuld. Daar waar bedragen worden gevraagd, moeten de bedragen in hele euro's worden ingegeven. De bedragen kunnen niet worden afgekort in duizenden euro's. De informatie die al in de witte velden staat, is in veel gevallen niet actueel en moet dus worden overschreven met de actuele informatie van de gemeente zelf. De witte invoervelden hebben daarvoor veelal een invulinstructie op detailniveau, welke in beeld verschijnt als de cursor op het desbetreffende veld wordt geplaatst.

Hierna volgt per tabblad een aanvullende instructie voor het invullen van de houdbaarheidstest.

Blad *Balansprognose*

Op het blad *Balansprognose* moeten ten eerste de witte velden van de eindbalans 2020 worden overgeschreven. De al ingevulde gegevens betreffende de eindbalans van de jaarrekening 2019 volgens de opgave van de gemeente met de IV-3 aan het Centraal Bureau voor de Statistiek. Deze gegevens voor de balansposten moeten worden overgeschreven met de informatie uit de eindbalans van de (voorlopige) jaarrekening 2020. De indeling van de balans uit de test sluit aan bij de indeling uit het BBV. Hier en daar kan sprake zijn van een afwijking met de balans uit de jaarrekening van de gemeente. Bij afwijkingen moet erop worden gelet dat bij het opnieuw rubriceren alle bedragen van de balans uit de gemeentelijke jaarrekening worden meegenomen.

Na het overnemen van de balans uit de (voorlopige) jaarrekening 2020 moeten rechtsonder de balans op het blad *Balansprognose* de totale baten voor bestemming reserves 2020 en totale lasten voor bestemming reserves 2020 worden ingevuld. Deze gegevens zijn veelal te vinden in het overzicht van de baten en lasten in de (voorlopige) jaarrekening 2020 van de gemeente.

Ook moeten daar de baten en lasten voor mutatie van de reserves van het jaar 2021 worden ingevuld. Voor deze bedragen moet worden uitgegaan van de bedragen inclusief de mutatie voorzieningen en de baten en lasten uit de grondexploitatie. Voor de begrote totale baten voor bestemming reserves en totale lasten voor bestemming reserves voor het jaar 2021 kan worden gevaren op cijfers van de (bijgestelde) begroting van de gemeente. Tot slot moet hier het saldo van de onttrekkingen aan en de toevoegingen aan de balanspost voorzieningen in 2021 worden ingegeven, voor zover dit saldo al in de begrote baten en lasten van het jaar 2021 is verwerkt. Belangrijk voor dit jaar is dat bij het invullen van de begrote baten en lasten voor het jaar 2021 de tijdelijke effecten van corona op de baten en lasten 2021 erbuiten worden gehouden. Anders neemt het model deze tijdelijke effecten mee in de meerjarenraming van de baten en lasten.

Linksonder de balans op het blad *Balansprognose* moeten vervolgens de begrote afschrijvingslasten 2021 voor de immateriële activa en de materiële activa worden ingevuld. Het reeds ingevulde bedrag betreft de afschrijvingslasten begroting 2021 volgens de opendata IV-3.

Bij de afschrijvingslasten moeten ook de afschrijvingslasten worden meegenomen die worden gedekt uit bestemmingsreserves.

Onder de invoervelden voor de afschrijvingslasten op het blad *Balansprognose* staat een zwart omlijnd blok met witte invoervelden. Vul dit zwart omlijnde blok pas in nadat u het blad *Investerings- & financiering* hebt gevuld. De uitleg voor het invullen van dit blok staat aan het slot van de invulinstructie van het blad *Investerings- & financiering*.

Blad *Investerings- & financiering*

Vul op de eerste rij met witte invoervelden van het blad *Investerings- & financiering* in: de investeringen van 2021 in *(Im-)materiele activa*; de aankoop in 2021 van *Niet in exploitatie genomen gronden*; de investeringen van 2021 in *Onderhanden werk bouwgrondexploitatie*, de aankoop in 2021 van *Overige voorraden* en het bedrag van nieuwe *Kapitaalverstrekingen* in 2021.

Vul op de tweede rij met witte invoervelden van het blad *Investerings- & financiering* in: de eventuele bruto verkoopopbrengst in 2021 van het afstoten van *(Im-)materiele activa*; het bedrag van de overboeking in 2021 van *Niet in exploitatie genomen grond* naar de voorraad *Onderhanden werk bouwgrondexploitatie*; de verwachte bruto verkoopopbrengsten in 2021 uit de kavelverkoop bouwgrond van de voorraad *Onderhanden werk bouwgrondexploitatie*; het bedrag aan onttrekking in 2021 van *Overige voorraden* en de bruto-opbrengst in 2021 uit de verkoop of liquidatie van *Kapitaalverstrekingen*. Let op bij het invullen van het bedrag voor de overboeking van *Niet in exploitatie genomen grond*. Daar moet alleen de afname van de voorraad worden ingeboekt en niet de waardevermindering bij die overboeking.

In het onderste blok van het blad *Investerings- & financiering* moeten de aflossingen op de uitstaande leningen en op de aantrokken leningen worden ingegeven.

Nieuw aan te trekken langlopende leningen berekent het model zelf. Nieuwe leningen aan verbonden partijen, nieuwe leningen aan derden en nieuwe langlopende uitzettingen moeten op het blad *Balansprognose* in het zwart omlijnde blok linksonder worden ingevuld.

Voor het prognosticeren van de eindbalans kunnen tot slot op het blad *Investerings- & financiering* de mutaties voor de vlottende financiële activa en de vlottende financiële passiva worden ingegeven. Maar meestal zijn deze mutaties tot ver in het begrotingsjaar niet bekend. De velden kunnen dan leeg worden gelaten.

Na het invullen van het blad *Investerings- & financiering* moeten vervolgens in het zwart omlijnde blok linksonder op het blad *Balansprognose* de gemaakte boekwinsten op het afstoten van *(Im-)materiele activa* en *Kapitaalverstrekingen* worden ingegeven. Ook moeten hier de nieuw te verstrekken *leningen aan derden* en *leningen aan verbonden partijen* worden ingegeven en de geplande nieuwe *langlopende uitzettingen*.

In het zwart omlijnde blok linksonder kan de sprong in waarde van de bouwgrond bij de overboeking van *Niet in exploitatie genomen bouwgronden* naar *Onderhanden werk bouwgrondexploitatie* worden ingegeven.

Tot slot moet voor de eindstand *Onderhanden werk bouwgrondexploitatie* de afname van deze voorraad door verkopen worden ingeven middels het invoeren van *de kostprijs van de verkopen bouwgrondexploitatie* uit de voorraad onderhanden werk bouwgrondexploitatie. Dit is het bedrag zoals dat bij de begroting van de exploitatierekening is opgevoerd als de in 2021 te verantwoorden lasten bouwgrondexploitatie.

Bij de bovenstaande mutatie past de opmerking dat het model veronderstelt dat de baten en lasten van de bouwgrondexploitatie bruto in de cijfers van de exploitatie worden meegenomen. Is dit niet het geval dan moeten op het blad *Balansprognose* de ingevulde baten en lasten 2021 met de baten en lasten van de bouwgrondexploitatie worden opgehoogd.

Blad *Inkomsten & uitgaven*

Voordat het houdbaarheidstekort kan worden bepaald, moeten als laatste op het blad *Inkomsten & uitgaven* de kasstromen uit de baten en de lasten worden toegedeeld aan de verschillende inkomsten en uitgavencategorieën. De al ingevulde gegevens op dit blad zijn gebaseerd op de gegevens uit verschillende openbare bronnen voor het begrotingsjaar 2021.

De al ingevulde baten voor overdrachten van het Rijk, zoals de algemene uitkeringen en het budget voor de bijstandsverstrekking, zijn gebaseerd op openbare bronnen stand september 2020. De bedragen voor de belastingen, rechten en leges zijn gebaseerd op de begrotingscijfers 2021 volgens IV-3 aanlevering van de gemeente aan het Centraal Bureau voor de Statistiek. Juist het goed en volledig categoriseren van de kasstroom uit de baten is belangrijk. Daarmee wordt namelijk indirect ook de omvang van de uitgaven bepaald waarop de gemeente ombuigingen kan realiseren. De omvang daarvan heeft een behoorlijke invloed op de uitkomst van het houdbaarheidstekort.

Voor de indeling van de uitgaven op het blad *Inkomsten & uitgaven* is aansluiting gezocht bij de hoofdindeling in taakvelden. Wel zijn de uitgaven aan lonen en inkomstenregelingen, zoals de bijstand en de WSW-oud, apart gehouden. Voor het categoriseren van de rest van de uitgaven aan de verschillende taakvelden moet daarom worden uitgegaan van de uitgaven exclusief lonen, rente, afschrijvingen, inzet en vorming reserves en voorzieningen en lasten bouwgrondexploitatie.

Het totaalbedrag van de kasstroom uit de baten (exclusief rente, boekwinsten en opbrengsten uit de bouwgrondexploitatie) dat nog niet is toegedeeld aan een categorie, staat in de eerste kolom met inkomstencategorieën achter nr. 33. Aan de hand daarvan kan de mate van volledigheid van het categoriseren van de inkomsten worden gecontroleerd.

Het totaalbedrag van de kasstroom uit de lasten (exclusief afschrijvingen, rente en lasten bouwgrondexploitatie) dat nog niet is toebedeeld, staat in de tweede kolom met uitgavencategorieën achter nr. 21. Aan de hand daarvan kan bij het toedelen van de exploitatie-uitgaven aan de verschillende categorieën eveneens de mate van volledigheid worden gecontroleerd.

Overigens zal het volledig toedelen van de baten en lasten meestal niet op de euro nauwkeurig haalbaar zijn. Dat is op zich niet erg en beïnvloedt de uitkomst weinig. Van belang in dit opzicht is juist om de baten uit de rechten en leges, de decentralisatie-uitkeringen en de specifieke uitkeringen op dit blad zo goed als mogelijk te ramen.

Blad *Macrogegevens*

Op het blad *Macrogegevens* kan tot slot linksboven worden gekozen of wordt uitgegaan van de voor ingevulde groeicijfers voor de ontwikkeling van de inkomsten en uitgaven of dat wordt uitgegaan van handmatig zelf ingevoerde cijfers. De gegevens van de kolom *Macrogegevens* bij de stand *Trend 2022-2026* linksboven van het tabblad zijn gebaseerd op openbare bronnen. De cijfers over de bevolking zijn gebaseerd op de regionale bevolkingsstatistieken van het Centraal Bureau voor de Statistiek op CBS-Stateline. De cijfers over de inflatie CPI, het prijspeil Binnenlands Bruto Product, de trendmatige economische groei, het prijspeil beloning werknemers (overheid), het prijspeil netto materieel (overheid) en het prijspeil intermediair verbruik (overheid) zijn gebaseerd op de raming van het Centraal Planbureau.

Door in plaats van *Trend 2022-2026* de stand *Handmatig* te selecteren wordt juist uitgegaan van de getallen die zelf in de lege witte kolom worden ingevuld.

Nadat de inkomsten en lopende uitgaven op het blad *Inkomsten & uitgaven* zijn gecategoriseerd en de groeicijfers voor de ontwikkeling van de inkomsten en uitgaven zijn geselecteerd kan het houdbaarheidstekort voor houdbare gemeentefinanciën worden bepaald door het aanpassen van het ombuigingspercentage bij knop nr. 30 onder het kopje Scenario. Door *trail* en *error* moet hier een percentage worden ingegeven waarbij de *netto schuldquote* in de grafiek op dit tabblad vanaf 2027 stabiliseert of licht daalt. Of dit het geval is, kan ook worden afgelezen in het veld doelzoeken of aan de hand van de reeks met *netto schuldquotes* erboven. Het ombuigingspercentage kan natuurlijk ook met de functie doelzoeken van Excel worden gevonden.

Bij knop nr. 32 onder de kolom *Handmatig* kan door het ingeven van een positief of een negatief percentage het niveau van de investeringsuitgaven worden bijgesteld. Dit invoerveld werkt ook als de test op het scenario *Slechtweer* is ingesteld. Hier kan dus ook een ombuiging op de investeringsruimte voor investeringen in vaste (im-)materiële activa worden ingeboekt. Bij ombuigingen op ook de investeringsruimte hoeft minder op de lopende exploitatie-uitgaven worden omgebogen.

Met het ingeven van *negatieve* percentages op de invoervelden bij de knoppen nr. 30 en nr. 32 worden juist structurele meeruitgaven voor respectievelijk de exploitatie en de jaarlijkse investeringen ingeboekt. De omvang van de exploitatie in kasstromen en de investeringsruimte kunnen rechtsboven op het blad *Macrogegevens* worden afgelezen.

Bij het bepalen van het ombuigingspercentage bij knop nr.30 voor het houdbaarheidstekort moet dus een percentage worden gekozen, waarbij de *netto schuldquote* vanaf het jaar 2027 licht daalt. Het kan zijn dat daarvoor een negatief percentage moet worden ingegeven. Er is dan ruimte voor meeruitgaven op de exploitatie zonder dat de gemeenteschuld onhoudbaar wordt. Na het bepalen van het benodigde ombuigingspercentage is de test gereed en kan de financiële conditie van de gemeente op het blad *Financiële conditie* worden afgelezen.

Voor het maken van een inschatting van de begrotingspolitiek bij verschillende scenario's kan het scenario van de test op *Handmatig* in plaats van *Slechtweer* worden gezet.

§ 4. De kengetallen van de financiële conditie index

In het navolgende deel van de *Handleiding houdbaarheidstest gemeentefinanciën* worden de definities van de kengetallen van de *financiële conditie index* gegeven en vervolgens kort toegelicht. Daarbij worden ook de signaalwaarden van elk kengetal gegeven, waarboven (of waaronder) potentieel sprake is van financiële stress op het bijbehorende aandachtsgebied.

Netto schuldquote (inclusief uitgeleende gelden) - $100\% \times ((\text{Langlopende leningen} + \text{Overige langlopende schuldverplichtingen} + \text{Kortlopende leningen} + \text{Rekeningcourant kredieten} + \text{Crediteuren} + \text{Overlopende passiva} - \text{Langlopende leningen aan verbonden partijen} - \text{Langlopende leningen aan derden} - \text{Langlopende uitzettingen} - \text{Kortlopende leningen} - \text{Kortlopende uitzettingen} - \text{Vorderingen} - \text{Debiteuren} - \text{Liquide middelen} - \text{Overlopende activa}) : \text{Baten voor mutatie reserves})$

De *netto schuldquote* geeft indirect antwoord op de vraag of met het inkomen blijvend de schuldverplichtingen kunnen worden gedragen. Een hoge *netto schuldquote* geeft aan dat bij een recessie de druk van de schuldverplichtingen op de exploitatie-uitgaven hoog kan oplopen. De signaalwaarde voor de *netto schuldquote* bedraagt 130% (licht op rood, 1 punt aftrek). Bij een overschrijding van deze signaalwaarde is sprake van een hoge schuldendruk. Al bij een *netto schuldquote* hoger dan 100% springt het licht op oranje (½ punt aftrek).

Effectieve netto schuldquote - $\text{Netto schuldquote} + (\text{risico op wanbetaling uitgeleende gelden} \times \text{Uitleenquote}) + (\text{voorraadrisico bouwgrondexploitatie} \times \text{Voorraadquote}) - \text{Voorraadquote}$

Een hoge *netto schuldquote* hoeft niet te betekenen dat een gemeente relatief gezien hoge schulden heeft. Mogelijk heeft de gemeente tegenover de schulden grote voorraden onderhanden werk grondexploitatie staan die op korte termijn worden verkocht. Daarmee daalt de schuld. Ook kan het aandeel uitgeleende gelden in de *netto schuldquote* laag zijn, zodat de gemeente maar een zeer beperkt wanbetalingsrisico op deze uitzetting loopt.

Uit de *netto schuldquote* kan tezamen met de uitleenquote en de voorraadquote het kengetal *effectieve netto schuldquote* worden gedefinieerd, dat een ander licht op de hoogte van de schulden schijnt. De uitleenquote is daarbij de omvang van de uitgeleende gelden gedeeld door de baten voor mutatie van de reserves. De voorraadquote wordt berekend door de omvang van de voorraden te delen door de baten voor mutatie van de reserves.

Een hoge *effectieve netto schuldquote* geeft aan dat er mogelijk al sprake is van een risico op financiële stress door hoge schulden. Een lage *effectieve netto schuldquote*, ondanks een hoge *netto schuldquote*, geeft aan dat er geen sprake is van te hoge schulden.

Voor het berekenen van de *effectieve schuldquote* wordt uitgegaan van een wanbetalingsrisico op uitgeleende gelden van 12%. Daarnaast wordt ervan uitgegaan dat bij financiële stress de bouwplannen van de voorraad onderhanden werk voor 70% van de waarde waartegen ze op de balans staan, kunnen worden verkocht. Het voorraadrisico bedraagt daarmee 30%.

De signaalwaarde voor de *effectieve netto schuldquote* van de gezamenlijke gemeenten bedraagt 120% (licht op rood, 1 punt aftrek). Als de *effectieve netto schuldquote* de individuele signaalwaarde overschrijdt, heeft een gemeente een hoge schuld. Al bij een effectieve netto schuldquote hoger dan 90% springt het licht op oranje (½ punt aftrek).

Solvabiliteitsratio - $100\% \times ((\text{Algemene reserve} + \text{Bestemmingsreserves} + \text{Resultaat van de rekening}) : \text{Balanstotaal})$

De *solvabiliteitsratio* meet in hoeverre het bezit op de balans niet met schulden is belast. Zo is bij een *solvabiliteitsratio* van 30% dus 70% van het bezit wel met schulden belast. Bij een uitkomst voor de *solvabiliteitsratio* lager dan 0% zijn de schulden hoger dan de balanswaarde van de bezittingen. Het gemeentehuis staat dan bij wijze van spreken financieel onder water. Er is in dat geval sprake van een negatief eigen vermogen. Een lage *solvabiliteitsratio* is een teken dat een gemeente met zijn exploitatieresultaten weinig tot niet spaart voor de financiering van investeringen. Bij een negatieve *solvabiliteitsratio* heeft een gemeente met negatieve exploitatieresultaten geleend voor lopende uitgaven aan publieke voorzieningen en vindt geen ontmoediging plaats van macro-economische stabilisatie met lopende uitgaven. Maar dat is juist een exclusieve taak van het Rijk. Lopende uitgaven aan publieke voorzieningen worden bij een negatief eigen vermogen op een toekomstige generatie inwoners afgewenteld.

Om enige speling te hebben voor het ontstaan van deze negatieve verschijnselen moet voor de signaalwaarde van de *solvabiliteitsratio* enige ruimte worden aangehouden. De resterende buffer aan leencapaciteit is dan bedoeld als remweg voor het tijdelijk opvangen van exploitatietekorten. Daarom springt al bij een *solvabiliteitsratio* van 20% het licht op oranje (½ punt aftrek). Bij een lagere waarde is sprake van een hoge schuldbelasting van het bezit. De signaalwaarde voor het licht op rood bedraagt voor de *solvabiliteitsratio* 0% (1 punt aftrek).

Exploitatieresultaat - $100\% \times ((\text{Algemene reserve ultimo} + \text{Bestemmingsreserves ultimo} + \text{Resultaat van de rekening ultimo} - \text{Algemene reserves primo (inclusief saldo van de rekening)} - \text{Bestemmingsreserves primo}) : \text{Baten voor mutatie reserves})$

Dit kengetal beantwoordt de vraag of een gemeente zijn bezit zwaarder met schuld belast, doordat het exploitatieresultaat negatief is. Bij structureel negatieve exploitatieresultaten wordt de schuldbelasting van de bezittingen op de balans op termijn hoger dan 100%. Er worden dan kosten van lopende consumptieve uitgaven op een toekomstige generatie inwoners afgewenteld. Vanwege dit argument zijn structureel negatieve exploitatieresultaten bij gemeenten ongewenst. Voor een positieve *solvabiliteitsratio* heeft een gemeente zelfs structureel positieve exploitatieresultaten nodig. Juist een exploitatietekort kan een signaal zijn voor het ontstaan van financiële stress. De signaalwaarde voor het kengetal *exploitatieresultaat* bedraagt daarom 0%.

Voor het bepalen van de financiële conditie index maakt de test echter gebruik van twee oordelen over het exploitatieresultaat. Ten eerste wordt gekeken naar het exploitatieresultaat in het lopende jaar. Is dat negatief dan springt het licht op rood (1 punt aftrek). Ten tweede wordt gekeken naar de uitkomsten van de exploitatieresultaten in het lopende jaar en de twee daaraan voorafgaande jaren. Is er sprake van drie negatieve exploitatieresultaten op rij dan springt er nog een licht op rood (extra punt aftrek). Het exploitatieresultaat is in dat geval structureel negatief. Bij twee negatieve exploitatieresultaten in drie jaar springt het licht op oranje (extra ½ punt aftrek).

Onbenutte belastingcapaciteit OZB - $100\% \times (\text{Redelijk tarief OZB} \times (\text{waarde woningen} + 2 \times \text{waarde niet-woningen})) - (\text{opbrengst OZB woningen} + \text{opbrengst OZB eigenaren niet-woningen} + \text{opbrengst OZB gebruikers niet-woningen}) : \text{Baten voor mutatie reserves})$

Dit kengetal geeft aan hoeveel een gemeente bij een slechtweerscenario zijn inkomsten kan verhogen. Een negatieve uitkomst geeft aan dat een gemeente geen ruimte voor ombuigingen op zijn belastingbaten heeft. Een negatieve uitkomst voor het kengetal betekent ook, dat de belastingdruk hoger is dan wat als een aanvaardbaar belastingtarief wordt gezien.

Daarmee is het kengetal ook zelf een signaal voor het ontstaan van financiële stress. Bij een negatieve uitkomst is sprake van een hoge belastingdruk, wat het politieke draagvlak voor de bijbehorende uitgaven ondermijnt. Een hoge belastingdruk kan ook een teken zijn dat de lopende uitgaven aan publieke voorzieningen onder druk staan.

Het redelijk tarief voor een aanvraag van saneringssteun artikel 12 Financiële-verhoudingswet bedraagt 120% van het gewogen gemiddelde tarief onroerende-zaakbelastingen van alle gemeenten in het voor-voorgaande jaar. De belastingopbrengst onroerende-zaakbelasting bij dit tarief dient als uitgangspunt voor de signaalwaarde van het kengetal *onbenutte belastingcapaciteit*. Is de belastingopbrengst hoger dan heeft een gemeente geen onbenutte belastingcapaciteit meer en springt het licht op rood (1 punt aftrek). De uitkomst voor het kengetal is in dat geval negatief. Bij een overschrijding van de signaalwaarde voor het kengetal *onbenutte belastingcapaciteit* heeft een gemeente een hoge belastingdruk.

Afhankelijkheidsratio - $100\% \times ((\text{Inkomsten uit het gemeentefonds} + \text{Inkomsten uit specifieke uitkeringen}) : \text{Baten voor mutatie reserves})$

Dit kengetal geeft aan in hoeverre een gemeente voor zijn inkomsten afhankelijk is van overdrachten van het Rijk en geeft daarmee de gevoeligheid weer voor kortingen op deze overdrachten van de centrale overheid bij een recessie. Een hoge *afhankelijkheidsratio* wordt internationaal als een nadeel voor de financiële conditie gezien. De *afhankelijkheidsratio's* van gemeenten in Nederland lopen met een variatie van minder dan 40% tot meer dan 80% ver uiteen. De signaalwaarde voor de *afhankelijkheidsratio* bedraagt 72,5% (licht op oranje, ½ punt aftrek). Als een gemeente deze signaalwaarde overschrijdt, dan is de afhankelijk van overdrachten groot en de gevoeligheid voor kortingen op deze overdrachten dus ook groot. Er is voor dit kengetal geen stand rood.

Netto investeringsquote - $100\% \times ((\text{Immateriële activa ultimo jaar } t + \text{Materiële activa ultimo jaar } t) - (\text{Immateriële activa ultimo jaar } t-4 + \text{Materiële activa ultimo jaar } t-4)) : (4 \times \text{Baten voor mutatie reserves jaar } t)$

De *netto investeringsquote* is geschikt om te beoordelen of een gemeente voldoende investeert voor het behoud van een aanvaardbaar voorzieningenniveau. Normaal zullen de uitgaven aan de investeringen hoger zijn dan de afschrijvingslasten. Dit omdat de investeringen door inflatie duurder worden, maar ook doordat door economische groei en inwonersgroei jaarlijks meer publieke investeringen zoals wegen en scholen nodig zijn. De uitkomst van de *netto investeringsquote* hoort daarom normaal gesproken gematigd positief te zijn. Voor de berekening van de *netto investeringsquote* wordt een periode van vier jaar in ogenschouw genomen, zodat fluctuaties in de hoogte van de investeringen tussen jaren wegvallen. Ook wordt daarmee over een eventuele politieke investeringscyclus heen gekeken.

Gemeenten kunnen op de investeringen bezuinigen om de schuldquote door exploitatietekorten niet te laten oplopen. Te lage investeringen kunnen ook een signaal zijn dat een gemeente een probleem heeft om de lopende uitgaven en rentelasten op de exploitatie te beheersen. Door investeringen uit te stellen dalen de afschrijvingslasten in plaats van dat ze door de nieuwe (vervangings-)investeringen oplopen. Bij te lage investeringen zijn op termijn inhaalinvesteringen nodig anders komt de leefbaarheid in de gemeente onder druk.

Een gemeente kan ook te ambitieus zijn en te veel willen investeren. Te hoge investeringen zorgen voor het oplopen van de *netto schuldquote* en daarmee voor het oplopen van de schuldverplichtingen.

Ook leggen de hogere afschrijvingslasten van de investeringen dan een groter deel van de exploitatierekening vast, waardoor de ruimte voor ombuigingen op de lopende uitgaven van de exploitatie kleiner is.

De *netto investeringsquote* kent dan ook signaalwaarden voor lage investeringen en voor hoge investeringen. Het kengetal kijkt daarbij alleen naar de achterliggende periode. De signaalwaarde voor de *netto investeringsquote* voor een laag investeringsniveau bedraagt 0%. Bij een negatieve *netto investeringsquote* springt het licht op rood (1 punt aftrek). Bij een investeringsquote lager dan 1% springt het licht al op oranje (½ punt aftrek). De signaalwaarde voor een hoog investeringsniveau bedraagt 5% (licht op rood, 1 punt aftrek). Bij een investeringsquote boven de 4% springt het licht eveneens al op oranje (½ punt aftrek).

Netto lasten per inwoner - (*Lasten voor mutatie reserves – Rentelasten – Afschrijvingslasten – Lasten bouwgrondexploitatie – Inkomsten uit heffingen en leges – Inkomsten uit specifieke uitkeringen – Inkomsten uit decentralisatie-uitkeringen*) : *Inwonertal gemeente*

Dit kengetal belicht evenals het kengetal *onbenutte belastingcapaciteit* de flexibiliteit van de exploitatierekening van een gemeente voor het realiseren van ombuigingen. Het kengetal *netto lasten per inwoner* geeft daarnaast ook informatie over de hoogte van de uitgaven aan de niet-taakgebonden lopende uitgaven aan publieke voorzieningen. Daarmee geeft dit kengetal ook een signaal af voor lage of juist hoge lopende uitgaven per inwoner ten opzichte van vergelijkbare gemeenten.

Lage *netto lasten per inwoner* ten opzichte van vergelijkbare gemeenten zijn een indicatie dat het niveau aan noodzakelijke publieke voorzieningen mogelijk onder druk staat. Hoge *netto lasten per inwoner* ten opzichte van vergelijkbare gemeenten kunnen een signaal zijn dat een gemeente op grote voet leeft. Voor het bepalen of sprake is van afwijkende *netto lasten per inwoner* is een vergelijking met gemeenten met een vergelijkbare sociale structuur en centrumfunctie nodig. Daarvoor worden drie klassen gemeenten met een vergelijkbare sociale structuur en centrumfunctie onderscheiden, namelijk de klassen laag, midden en hoog. Deze klasse-indeling naar sociale structuur en centrumfunctie steunt op het instrument Begrotingsanalyse van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

De signaalwaarden voor dit kengetal worden bepaald aan de hand van een vergelijking van alle *netto lasten per inwoner* in een jaar binnen de desbetreffende klasse. De onderste signaalwaarde bedraagt het de uitkomst van het 1^e kwartiel min 5%. De bovenste signaalwaarde bedraagt de uitkomst van het 3^e kwartiel plus 5%. Voor gemeenten uit de klasse laag met een goede sociale structuur en geen centrumfunctie ligt de lage signaalwaarde in 2021 op 1.431 euro (licht op rood, 1 punt aftrek). De hoge signaalwaarde bedraagt 1.809 euro (licht op rood, 1 punt aftrek). Voor gemeenten uit de klasse midden met een redelijke of matige sociale structuur en een redelijke tot geen centrumfunctie ligt de onderste signaalwaarde in 2021 op 1.593 euro (licht op rood, 1 punt aftrek) en de bovenste signaalwaarde op 2.042 euro (licht op rood, 1 punt aftrek). Voor gemeenten uit de klasse hoog met een zwakke of matige sociale structuur en een sterke centrumfunctie ligt in 2021 de onderste signaalwaarde op 1.956 euro (licht op rood, 1 punt aftrek) en de bovenste signaalwaarde op 2.488 euro (licht op rood, 1 punt aftrek). Bij een onderschrijding van de lage signaalwaarde heeft een gemeente lage *netto lasten per inwoner*. Bij een overschrijding van de bovenste signaalwaarde heeft een gemeente hoge *netto lasten per inwoner*.

(Voor de jaren 2019/2020 bedraagt voor de klasse laag de onderste signaalwaarde 1.426 euro en de bovenste signaalwaarde 1.832 euro. Voor de klasse midden bedraagt in 2019/2020 de onderste signaalwaarde 1.582 euro en de bovenste signaalwaarde 2.123 euro. Voor de klasse hoog bedraagt in 2019/2020 de onderste signaalwaarde 1.914 euro en de bovenste signaalwaarde 2.544 euro.)

Houdbaarheidsquote - Dit kengetal geeft een indicatie van de ombuigings-inspanning die een gemeente bij een slechtweer scenario moet leveren voor houdbare gemeentefinanciën. Het kengetal is daarmee de maat voor de weerbaarheid van een gemeente en drukt de houdbaarheids-opgave (= bedrag aan benodigde structurele ombuigingen bij een slechtweer-scenario) uit in % van de lasten en baten waarop ombuigingen kunnen worden gerealiseerd. Het bedrag waarop ombuigingen kunnen worden gerealiseerd is in de test de som van een positieve onbenutte belastingcapaciteit onroerende-zaakbelasting en de netto lopende uitgaven zoals die hiervoor zijn gedefinieerd. De definitie van het kengetal *houdbaarheidsquote* wordt aanvullend gevormd door de architectuur van de houdbaarheidstest en de zwaarte van het slechtweer-scenario.

De signaalwaarde waarbij voor de *houdbaarheidsquote* het licht op oranje springt bedraagt 20% (½ punt aftrek). Dit houdt in vijf jaar lang minimaal 4% per jaar ombuigen op het totaal van de onroerende-zaakbelastingen en ombuigingsrelevante lasten als het slechtweerscenario zich voordoet. Dat klinkt als onnoemlijk veel, maar daarbij moet worden bedacht dat zowel de inkomsten als de lasten in de test jaarlijks met de trendmatige ontwikkeling doorgroeien. Het jaarlijkse bezuinigingspercentage voor licht op oranje ligt dus aanzienlijk lager en onder de 2%. De signaalwaarde waarbij het licht voor de houdbaarheidsquote op rood springt bedraagt 25% (aftrek 1 punt).

Kasgeldratio - $100\% \times ((\text{Kortlopende aangetrokken leningen} + \text{Rekeningcourant kredieten} - \text{Kortlopende uitbetalingen} - \text{Liquide middelen}) : \text{Baten voor mutatie reserves})$

Bij de Nederlandse gemeenten is het herfinancieringsrisico door artikel 12 Financiële-verhoudingswet en de aanwezigheid van twee sectorbanken voor het verstrekken van leningen aan decentrale overheden verwaarloosbaar. Om die reden lopen gemeenten op de aangetrokken financiële middelen van banken en andere vermogensverschaffers alleen een renterisico.

De *kasgeldratio* meet het risico van sterk stijgende rentelasten op de korte termijn door herfinanciering van de kortlopende schuld bij een stijgende marktrente. De ratio geeft weer of het saldo van de kortlopende schulden minus de aanwezige liquide middelen hoog of laag is. Bij een hoog saldo is de gevoeligheid voor stijgende rentelasten door een renteschok op de korte termijn groot. De *kasgeldratio* is hetzelfde kengetal als voor het berekenen van de kasgeldlimiet van de Wet fido wordt gebruikt. Alleen wordt het kengetal uit de Wet fido over een periode van een kwartaal gemeten, terwijl het kengetal uit de test de ultimo stand is van de eindbalans. Voor de signaalwaarde van de *kasgeldratio* is aangesloten bij de wettelijke signaalwaarde van 8,5% van het begrotingstotaal. Er is alleen een signaalwaarde voor het licht op oranje (½ punt aftrek).

Bij een overschrijding van de signaalwaarde voor de *kasgeldratio* heeft een gemeente een hoge rentegevoeligheid op de korte termijn.
